

KÖNYVSZEMLE

D. J. ANDRÉS, Szerzetesjog. Magyarázat az Egyházi Törvénykönyv 573-746. kánonjához (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae, I. Institutiones 2) Szent István Társulat, Budapest 1999. I-XVI + 265 pp.

Domingo J. Andrés, a Lateráni Egyetem professzora. Neve közismert a nemzetközi kánonjogi életben, a szerzetesjog területén pedig egyike a legelismertebb szaktekintélyeknek. Számtalan könyve és cikke közül ki kell emelnünk az *El derecho de los religiosos. Commentario al Código*, Madrid-Roma 1985.⁴ című könyvét, amely azon kézikönyvek sorába tartozik, amelyek nélkülözhetetlenek a hatályos szerzetesjogi fegyelem interpretációjában.

D. J. Andrés szerzetesjogi kommentára, amely Gerse Károlyné fordításában látott napvilágot, régi hiányt pótol a magyar nyelvű kánonjogi irodalom területén. Az utolsó hazai szerzetesjogi kézikönyv Schermann Egyed OSB tollából a II. világháború előtt jelent meg. Ennek a kötetnek a megjelenése is hosszan váratott magára, hiszen a fordítás kézírata már több éve elkészült. A magyarul megjelenő mű egyedinek mondható, mivel nem egy konkrét könyv fordítását tartja a kezében az olvasó. Ezt a művet a szerző külön a magyar kiadás számára állította össze több írásából.

A szerzetesjog egyike a Katolikus Egyház legelevenebb jogterületének a házasságjog mellett. A szerzetesi élet egy sajátos életmódot jelent mind az egyházon, mind pedig a társadalmon belül. A szerzetes az Egyház alapítójának, Krisztusnak tanítását próbálja radikális módon megélni leginkább közösségekben, mintegy "saját társadalmat" létrehozva, ahol teljes életét az istenszolgáltatásnak szentelheti. A szerzetesi közösségek működésére vonatkozó szabályok már az ókortól kezdve szerepet kaptak a zsinatokon, elég ha csak a 451-es Kalkedoni Egyetemes Zsinat 4. kánonjára gondolunk, amely a szerzetesek és a területileg illetékes püspök kapcsolatát volt hivatva rendezni. Az eltelt évszázadok alatt különböző alapítói szándékoktól vezetve, az emberi élet minden dimenzióját átjárva jöttek létre a legváltozatosabb férfi, illetve női közösségek, amelyek magukra vállalták az evangéliumi tanácsokat, életüket Isten és az emberek szolgálatára szentelték, miközben az egyetemes kultúra őrzői és művelői is lettek. E sokszínű fejlődés általános jogi rendszerezését végezte el az 1917-ben kihirdetett Codex Iuris Canonici (487-681. kánonok). A II. Vatikáni Zsinat, különösen a Lumen gentium 43-47. pontjaival és a Perfectae caritatis dokumentummal, a szerzetesélet teológiájában, illetve a hozzá kapcsolódó fogalomkészletben is változást hozott. Az 1983. január 25-én kihirdetett új Egyházi Törvénykönyv (CIC) ezeknek a kategóriáknak megfelelően dolgozta ki, a korábbi hagyományokra építve, a megszentelt élettel és annak különböző formáival foglalkozó jogot. A CIC már a megszentelt élet intézményeiről és az apostoli élet társaságairól ejt szót. A szerzetesjogi terminológia szerint tehát megkülönböztetünk szerzetes intézményeket, világi intézményeket, illetve az apostoli élet társaságait, melyek közül az első kettőt közösen a megszentelt élet intézményeinek nevezük. A CIC kitér a szerzetesház létesítésével (608-616. kánonok), annak jogi

személyiségével, az előjárókkal (617-630. kánonok), a káptalanokkal (631-633. kánonok), az új tagok felvételével és képzésével (641-661. kánonok), a tagoknak az intézményből való kiválásával (684-704. kánonok), illetve különböző vagyoni jogokkal kapcsolatos és egyéb kérdésekre.

D. J. Andrés könyve e terület egyes kánonjaihoz fűz kommentárt, továbbá a két fejezetet (A megszentelt élet intézményei, 3-241. old.; Az apostoli élet társaságai, 242-258. old.) általános bevezetővel is ellátja. A magyarázatok a törvény szövegéből indulnak ki, de a szerzetesjogi hagyományon nyugszanak. A szerző figyelembe veszi a kódex óta megjelent kongregációs döntéseket és más, jogszabály értékű nyilatkozatokat. De ezen túlmenően tisztában van az egyes szerzetesi közösségekben felmerülő gyakorlati problémákkal, illetve az intézmények egyedi konstitúcióival és statútumaival, amelyek szintén megújuláson mentek át az elmúlt másfél évtizedben.

A civilisztika szempontjából a szerzetesjog több területe is érdeklődésre tarthat számot. Ezek közé tartozik az egyes szerzetesrendek jogi személyiségének a kérdése. Az 1990. évi IV. törvény 13. § (3) szerint az egyház vallásos célra létesülő önálló szervezete, mint a szerzetesi szervezet, akkor válik jogi személlyé, ha képviselőjének bejelentése alapján a bíróság nyilvántartásba veszi. Ugyanezen paragrafus (2) értelmében a bejegyzett egyházak önálló képviseleti szervvel rendelkező szervezetei, amelyek az egyház alapszabálya szerint jogi személynek minősülnek, a világi jogban is önálló jogi személyek. A Katolikus Egyházban működő megszentelt élet intézményei és apostoli élet társaságai, illetve azok tartományai és házai az Egyház saját joga szerint ilyen jogi személyiséggel rendelkeznek (634. kánon), amit az intézmények saját konstitúciója is rögzíteni szokott. A szerzetesi intézmény tehát bejegyzésével, szervezetei, önálló házai pedig az egyház saját joga alapján nyerik el jogi személyiségüket. Ez a viszony megfelel az egyházmegye és a plébániák, illetve a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Hittudományi Kar jogi helyzetének. Az így létrejött szerzetesi intézmények képesek javak szerzésére, birtoklására, kezelésére és elidegenítésére azon törvényes korlátok között, amelyeket az egyetemes jog, illetve a saját szabályzat tartalmaz (vö. 638. kán. 1. §, 1281. kán.). Ehhez a kérdéskörhöz sorolható a jogi, illetve természetes személyek felelősségének kérdése a vállalt kötelezettségekért és adósságokért (638. kán.). Hasonlóan fontos kérdés a fogadalmas tagok jogképessége. A 668. kánon értelmében, amit a szerzetes saját szorgalmával, vagy az intézményre való tekintettel szerez, azt magának az intézménynek szerzi. A kánon megkívánja az ideiglenes fogadalmat letevő tagoktól vagyoniuk kezelésének átengedését, illetve, hogy intézkedjenek annak használatáról és haszonélvezetéről. Ezt a polgári törvényeknek megfelelően kell megtenni, hiszen a haszonélvezőkre is vonatkoznak a polgári jog szerinti jogok és köteleességek (154-155. old.). A 668. kánon 4.§. intézkedik azokról is, akik az intézmény természete szerint örökfogadalmuktól fogva nem rendelkezhetnek tulajdonnal. Az ilyen tagok számára előírja, hogy az örökfogadalom letétele előtt a világi jog szerinti érvényes formában mondjanak le javaikról. Hasonló módon, az örökfogadalom letétele előtt szükséges a tagnak végrendeletet készítenie, amely a világi jog szerint is érvényes (155. old.). Ennek a kérdésnek a szerző 1991-ben "El testamento de los religiosos. Una obligación canónica poco entendida y practicada" címmel önálló tanulmányt szentelt (in *Commentario pro*

religiosis et missionariis (1991) 261-287.). A 668. kánon azért is fontos, mivel a 3.§-ban egy napjainkban sokszor szóba kerülő problémára tér ki: a társadalombiztosítás kérdésére. Andrés szerint elégedettségre adhat okot, hogy a CIC sem itt, sem más helyütt nem szorgalmazza, de nem is akadályozza, hogy a szerzetesek valamely biztosítási rendszerhez csatlakozzanak (154).

A szerzetesi intézményből való kilépés vagy elbocsátás sajnálatos esemény az adott intézmény életében, mindazonáltal ez is olyan cselekmény, aminek következményei érinthetik a világi bíróságokat. A 702. kánon 1.§-sa szerint ezek a tagok nem követelhetnek az intézménytől semmilyen természetű ellenszolgáltatást az ott végzett munkájukért. Azonban már a 2.§. felhív a méltányos elbírálás megtartására. Ez jelenti a személy életkorának, egészségi állapotának, szakképzettségének, a szerzetes addigi tevékenységének és magának a kilépés indokának figyelembevételét. A kivált tag anyagi támogatását az intézmény anyagi erejének megfelelően úgy kell biztosítani, hogy az ne rójon aránytalan terhet az intézmény tagjaira, illetve a társadalmi beilleszkedésben segítséget nyújtson (208-209).

A II. Vatikáni Zsinat után egyre nagyobb teret nyertek a világi intézmények, amelyeknek tagjai nem feltétlenül fogadalommal vállalják magukra az evangéliumi tanácsokat. Hazánkban a rendszerváltással hosszú kényszerű szünet után újra lehetőség nyílt a hagyományos és az új formákat követő megszentelt élet intézményeihez és apostoli élet társaságaihoz tartozó közösségek működésére. Az újra induló rendek keresik a helyüket és szerepüket a magyarországi egyház életében, hogy alapítójuk szándékának, rendi hagyományaiknak is megfeleljenek, de választ tudjanak adni a kor, a társadalmi problémák és nem utolsósorban az evangelizáció kihívásainak. D. J. Andrés könyve nagy segítséget nyújt ebben a folyamatban, hiszen a hatályos egyházjog ismertetésén keresztül választ ad azokra a nap mint nap felmerülő problémákra, amellyel az újra induló rendek szemben találják magukat. Különösen is megmutatkozik ez a világi jog előírásai és a szerzetesi intézmények életének találkozási pontjaiban. De ugyanezt mondhatjuk az intézmények irányítása, az ebben közreműködő testületek és tanácsok létrehozásának és működésének terén is.

A könyv szerkezetében követi az Egyházi Törvénykönyvet. Minden magyarázat előtt megtaláljuk az adott kánon magyar fordítását. A szövegek tipográfiai elválasztása, a kurzív és félkövér betűk használata igen jónak mondható. A használatot tárgymutató is segíti (259-265), amely nemcsak a tárgyszót tünteti fel, hanem az ahhoz kapcsolható kánonokat is. A könyv elején megtaláljuk a témához kapcsolódó legfontosabb szakirodalmat (XII-XIII. old.), illetve a szerző szerzetesjogi publikációinak listáját 1991-ig (XIII-XVI. old.).

A most napvilágot látott kötet az Erdő Péter professzor által szerkesztett Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézete megújuló sorozatának egyik tagja, amely a Szent István Társulatnál megjelenő *Egyház és jog* című sorozat helyébe lép. A tervek szerint a Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae sorozat négy alsorozatra fog oszlani (I. Institutiones, II Manualia, III. Studia, IV. Dissertationes), amelyek közül a jelen mű az Institutiones alsorozat második kötete.

Csak üdvözölni tudjuk a Kánonjogi Posztgraduális Intézet egyre inkább bontakozó tudományos és publikációs tevékenységét. Ennek kiemelkedő eredménye D. J. Andrés kommentárja, amely nélkülözhetetlen segédeszköze lehet minden megszentelt, illetve apostoli életet követő intézménynek, illetve azoknak, akik az egyházjoggal, vagy az állam és az egyház jogrendjének határterületeivel foglalkoznak.

SZUROMI Sz. Anzelm O.Praem.